

היכלי תורה

רשת
שיעורי
תורה

החומר בעלון מתוך
מתיבתא
הגמרא של לומדי
הדף היומי

ערש"ק פרשת מוקץ כט כסלו תשס"ט ♦ דף היומי בבלי: קידושין עט ירושלמי: גיטין מז

כרך נוסף בסדרת הפאר 'משנה ברורה המבואר' - עוז והדר'

קהל לומדי התורה ובכללם ציבור שוחרי ההלכה, התברשו בימים אלו על צאתו לאור של הכרך האחרון מחלק ב' של 'משנה ברורה המבואר' שבהוצאת ממלכת התורה "עוז והדר"; הכרך הי"ח בסדרה העוסק בהלכות הנחוצות מדי יום ביומו, ברכות הנהנין ותפילות מנחה ומעריב.

הספר "משנה ברורה", להכהן הגדול מאחיו מרן ה"חפץ חיים" ז"ע, התקבל כ'פוסק אחרון' שכל בית ישראל נוהה בהליכותיו אחר הוראותיו. וכשם שהספר לא ירד מעל שולחנם של מורי הוראה, רבנים ומרביצי תורה, שבלימודו על בוריו השלימו את השתלמותם במכמני הלכה, כך גם יד הכל ממשמשים בו, זקנים ובני תשחורת, בעלי בתים ובחורי ישיבות, הלומדים ממנו את אורחות חייהם.

חכמה טמירה הטמין המחבר מרן ה"חפץ חיים" ז"ע בספרים 'משנה ברורה', בין גליונותיהם סיכם את יסודות ההלכה ופסקי הוראה, אותם דלה מהגמרא ודברי הראשונים, השולחן ערוך ונושאי כליו, ספרי הלכה ותשובות שחוברו במרוצת השנים על ידי גדולי ישראל. הלומד מן השורה עלול להתקשות בלימוד 'משנה ברורה', בחשש שמא לא יגיע לחקרה של הלכה, ולא ישיג את הדברים על בוריים, ואולי אף ימשוך את ידו מלימוד בספר שהוא רואה שרב הסתום בו על הגלוי.

כדי למלא את אותו חסרון, הקים מייסד ונשיא מכון "עוז והדר" הגה"צ רבי יהושע לייפער שליט"א, מחשובי הרבנים באמריקה, את פרויקט ההלכה הגדול והראשון מסוגו, בעריכת ביאורים והערות לספר "משנה ברורה". במסגרת זו, מורחבים דבריו של ה"משנה ברורה", מובאים מקורות ומראי מקומות, ערוך החיבור "שער הציון" בציון מקור מדויק, מצורפות הקדמות לפי נושאים, מתומצת חלק ה"ביאור הלכה" כשאליו מצורפים איורים במקום בו נדרש הדבר לתוספת הבנה - כך שהלימוד יהיה בבחינת "גדול תלמוד שהוא מביא לידי מעשה".

למטרה זו, הוקם בשלוחת המכון בבית שמש צוות המונה עשרות אברכים תלמידי חכמים, כשעל המלאכה מנצח הרה"ג רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, מראשי המכון, ואלו עושים לילות כימים בשקידה מופלגת על ליבון חקרה של הלכה.

כרכי 'משנה ברורה המבואר' התקבלו באהדה גלויה אצל רבים וטובים, אשר ציינו את התועלת העצומה שהפיקו ממנו, כי משהגיעה יצירת מופת זו נפתחו שערים לכל הרוצה ליטול תורה שהיתה מונחת בקרן זוית והועמדה בקרן אורה.

כאמור, יצא כעת לאור הכרך האחרון של חלק ב', והוא מסיים את הלכות היום הנוגעות לכל אדם בכל עת ובכל שעה, בתקווה כי ההלכות יסייעו בידי קהל הלומדים לידע את הנהגות התורה והליכותיה באורחות חייהם.

ושבע השבלים הרקות שדפות הקדים יהיו שבע שני רעב

יש לדקדק בלשונו של יוסף בפתרון חלומתיו של פרעה, שבחלום שבע השבלים הדקות פירש בהן כי הן רומזות לשבע שני רעב, מה שלא פתר בשבע הפרות הרקות, שבהן אמר רק שבע שנים הנה, ולא פירש בהן כי הן רומזות על הרעב העתיד לשרור בהן. ועוד, שמה שאמר 'יהיו שבע שני רעב', מלת שבע מיותרת, ואם היה אומר רק יהיו שני רעב, גם כן היה מובן מדבריו ששבע הן.

והנה בחלום פרעה נאמר 'והנה מן היאר עלות שבע פרות', ופירש רש"י, לפי שהשבע והרעב במצרים בא מן היאור. וצריך להבין, מדוע לא נשנה פרט זה גם בחלום השבלים, שגם בחלום זה היה צריך לראות כמו כן שהשבלים עולות מן היאור.

ונראה לפרש, כי בחלום השבלים נרמז לפרעה על הרעב העתיד לשרור במדינות השכנות, וכמו שאמרו במדרש שעל שלש מדינות נגזר הרעב. אותן המדינות שתו את מימיהן ממטר השמים ולא מן היאור, והרעב שנגזר עליהן בא על ידי שנמנע מהן הגשם, ולפיכך השבלים שרמזו להן לא נראו כשהן צומחות מן היאור.

הרעב במצרים לא נמשך שבע שנים, שהרי כשבא יעקב למצרים בתום שנתים משנות הרעב, ברך את פרעה שיעלה הנילוס לרגליו, ומאז פסק הרעב. מה שאין כן בשאר הארצות שאינן שותות ממי הנילוס, לא פסק הרעב, ועצירת הגשמים נמשכה עד מלאת שבע השנים.

כשנתן הקדוש ברוך הוא את פתרון החלום בלבו של יוסף, שם את המלים בפיו בדיוק כפי שעתידים היו הדברים להתרחש לבסוף, מאחר שבמצרים גלוי היה לפניו ית' כי אין הרעב עתיד לשרור כי אם שנתים, לכן לא הזכיר בפתרון חלום הפרות הרומז על ארץ מצרים את המלה רעב. אבל בפתרון חלום השבלים הרומז לשאר הארצות, שבהן אכן נתקיים לבסוף הרעב שבע שנים במלואן, שנאמר בו 'יהיו שבע שני רעב'.

ע"פ בנין אריאל

יום שישי כט כסלו

קדושין עט

קדושין ביום או בלילה

בסוגיין העמידו ברייתא, שמדובר שהאב קידש את ביתו בבוקר. **בשׁו"ת אפרקסתא דעניא** (ח"א ס"י קעב) כתב שאין ראייה מכך שמקדשים ביום, עיי"ש.

והנה **בשׁו"ת רעק"א** (מהדו"ת ס"י עא) כתב, על דבר המנהג בכמה מקומות לאחר החופה עד הלילה, ומקדשים בלילה, דבר זה אין לו יסוד לא בראשונים ולא באחרונים, רק **בשׁו"ע אבהע"ז** (ס"י קכג בהג"ה) כתב ואין לגרש לכתחילה בלילה. ומקור הדין מדברי **מהר"י מינץ** (ס"י נו) שכתב אשה שקבלה גט בלילה אינה מגורשת, וכן אם הוא קדושין. והביא שם הגט פשוט דברי **הרא"ם** (ח"א ס"י פב) שכתב הטעם בגט, שהוי כתחילת דין ומדמי לה לחליצה עיי"ש, אולם בקדושין לא ביאר טעם ספיקתו, **ובשׁו"ת הרא"ם** (ח"ב ס"י לו) האריך מאד, בדיני גט בלילה, והעלה שמדינא גט הנעשה בלילה אינו גט, וכתב שם ומגמגם אני על הקדושין, משום דכתיב 'ויצאה והיתה' ויש צדדים בדבר.

ו**כתב הגרעק"א** להוכיח שמדינא מועיל קדושין בלילה, ובודאי בשעת הדחק אם נמשך עד הלילה יש לסמוך להתיר לקדשה, כיון שאפילו בגט רבו המקילים, אך שלא בשעת הדחק ראוי ונכון לקדש ביום לחוש לספיקו של הרא"ם הנ"ל, וסיים שם שלמנהגינו שמקדשים בכסף, מותר לקדש בלילה.

ובתשובות הב"ח (ס"י קיט) כתב שנכון לעשות החופה בלילה.

והנה רוב הפוסקים סוברים שניתן לערוך את החופה בין ביום ובין בלילה, ובהרבה קהילות נהגו לעשות החופה בלילה כמבואר **בערוך השולחן** (אבהע"ז ס"י כו ס"ד), **ובאפרקסתא דעניא** (שם), **בן איש חי** (שנה א משפטים ס"י ב), **ובבית ישראל** (לנדא, ס"י קנו) כתב סמך לזה שנהגו כן כדי לעשות החופה בשעה שנראים הכוכבים והלבנה זורחת לסימן טוב.

אך יש מקומות שלא נהגו כן כמבואר **בפרי האדמה** (ח"ד כב:), **והגר"א** (אבהע"ז ס"י נה ס"ק יא) דייק מדברי הגמ' לעיל (ה) שעושים החופה ביום, **ומהירושלמי** (פ"א ה"א) דייק לא כן, עיי"ש, ועיין גם בהלכות **הגר"א ומנהגינו** (עמוד קסו). **ובבאה"ט** (אבהע"ז ס"י כו סק"ד) הביא **מהכנה"ג**, שהיה מנהג קבוע לקדש בלילה וביטל המנהג.

והנה **בפ"ת** (אבה"ע ס"י ס"ב סק"י) כתב בשם הבית מאיר, שמנהג פולין לעשות גם חופות בתולות בין מנחה למערב סמוך ללילה, וכתב שכן ראה שנוהגים, ומיד נוטלים ידיהם לסעודה, וממשיכים בה עד שמתאספים כל הקרואים, ואז מברכים ברכת המזון עם ברכת חתנים בלי פקפוק, ואולם כתב, שיש נוהגים לעשות את החופה באמצע היום, והמוזמנים לחופה נוטלים ידיהם ומברכים בלא ברכת חתנים, ולאחר מכן בלילה חוזרים ונוטלים ידיהם וכו', ומאריך שם לבאר אם יש לנהוג כן או לא.

ובשעה"מ (גירושין פ"א ה"א) הביא בשם פנים מאירות, שצורבא מרבנן אחד העלה שאין מקדשין אשה בלילה, כשם שאין מקדשין את החודש בלילה כך אין לקדש אשה בלילה, והפנים מאירות חלק עליו שאין לו שורש כו' עיי"ש. **ובתשובות הרמ"א** (ס"י קכה) כתב, **שהרמ"א** סידר קדושין בליל שב"ק כמו שעה וחצי אחר הלילה, וכ"כ **בשׁו"ת יהודה יעלה** (אבהע"ז ס"י לח), וע"ע **בפ"ת** (אבהע"ז ס"י כו סק"ז), **ובתשובות והנהגות** (ח"ד ס"י רפו).

יום שב"ק ל כסלו

קדושין פ

יחוד עם אחות

כתב **הסמ"ג** (לאוין קכו) שמעיקר הדין מותר לאח להתייחד עם אחותו כל שאינו דר עמה בקביעות, וכך פסקו **הרא"ש** (פ"ד ס"י כד) והובא להלכה **בחכמת אדם** (כלל קכו ס"ק יב), ומכל מקום כתב שהחמיר תבוא עליו ברכה.

ובשׁו"ת שואל ונשאל (ח"ב אבהע"ז ס"י נא) כתב שמדברי המחבר (אבהע"ז ס"י כב ס"א) שלא התיר רק באם עם בנה ואב עם בתו נראה שאח עם אחותו אסור. והוסיף וכתב שאף שהמסגרת השלחן כתב שיש מתירין וכן עיקר, אנו אין לנו אלא דברי המחבר שמדבריו נראה דאוסר באח עם אחותו אפי' עראי.

לשיטות שהתירו לאדם להתייחד עם אחותו לפרקים, כתב **באמרי יושר** (ח"ב ס"י מג) שכל פחות משלושים יום הרי זה מותר.

ובספר צוף דבש (אהע"ז ס"י כ) כתב שאף בדירת ארעי, הרי זה אסור, שדוקא יחוד התירו עם אחותו, ולא דירה, ולית לילה אחד מותרת, לפי שאינה דירה אלא יחוד ארעי, אמנם שלושה לילות נחשב כבר דירת ארעי ואסור.

ובשׁו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"ד ס"י סד) כתב שאין הדבר תלוי במשך הזמן שדרים ביחד, אלא באופן דירתם, שאם ניכר שהוא אורח לפי שעה ועומד לצאת משם כל יום ויום, הרי זה מותר, ואם הוא נמצא שם באופן שנראה שקובע דירתו שם, אסור לו להיות שם אפילו לילה אחד, והוסיפו שאסור לאח לשהות בבית אחותו יותר מהרגילות של אורחים להימצא בבית אחרים, ודבר זה תלוי בדרך המדינה, וכן יש חילוק בין הבא ממקום קרוב לבוא ממקום רחוק.

עוד כתב **האגרות משה** (שם) שאף באופן שנשארו אצל הוריהם בבית רק אח ואחות יחידים, אף שהם ישינים בלילה בשני חדרים מ"מ היות ונמצאים יחד הרבה זמן, ואין חוששין האב והאם להניחם לבדם שעות רבות, דינם לכאורה כדרים יחד תמיד שאסור עם אחותו, וצריך לומר שאח עם אחותו כשדרים בבית אביהם ובכל מקום שהם עם אחרים שלא נאסר הייחוד, בכה"ג אין הרהור ותאוה כלל, ועיי"ש שכתב להזהיר לאלו שיש להם בביתם רק בן אחד ובת אחת שאם ירצו לילך לזמן גדול כנסיעה לבקר בא"י וכדומה שיראו שילינו שם עוד מהקרובים וממכירים באופן שלא יהיה יחוד, וע"ע **דבר הלכה** (ס"י ב אות ה הערה ח).

נתינת צדקה לרמאי

בספר **צדקה ומשפט** (פ"ב הערה נו) הביא בשם בעל המנחת שלמה שהעיר שהנותן לפושט יד ויודע שהוא רמאי, אע"פ שגמר בלבו לתת לו לשם מתנה, מ"מ הוא מכשילו במי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה שצריך מחילה וכפרה כמבואר בסוגיין, שגם באופן זה עובר משום לפני עיוור לא תתן מכשול.

אך כתב שם שלכאורה היה אפשר לחלק בין עבירה שאינה בממון לבין עבירה שבממון שמועלת מחילתו והוי כאילו לא נעשתה כלל העבירה אבל דוחק הוא, ועיי"ש עוד מה שכתב בזה.

יום ראשון א טבת

קידושין פא

ארבע מיתות ב"ד בזמן הזה

בספר חסידים (סי' תרעח) כתב מי שחייב סקילה לא ילך במקום חיות, ולא על גגות, פן יפול. ומי שחטא בדבר שיש בו חנק, אפילו בשגגה, לא ירחוץ בנהר, ולא ירגיל עצמו בספינה. וכן מכל דבר יזהר מכיוצא בו. וכן הביאו בספר **שמירת הנפש** (אות פ) **ובשלחן חי** (סי' עג), וכתב **בשלחן חי** (שם) שאפילו עם עשה תשובה צריך להזהר בזה שמא תשובתו לא נתקבלה.

מקור דברי **הספר חסידים** כתבו (פירוש קדמון שם, הגהות האדר"ת שם) שהוא מה שאמרו בכתובות (ל) שדין ד' מיתות לא בטלו.

ביפה תלמוד (ד"ה קא יתיב) כתב על המעשה המבואר בסוגיין שר' חייא בר אשי סבר שעשה עבירה, ובא לביתו ונכנס לתנור. ולדברי הספר חסידים צ"ע כיצד עשה כן, והרי אפילו להכניס עצמו לחשש סכנה אסור.

ואכן **השל"ה הק'** (מס' תשובה דף רלב:) כתב שמותר לאדם להרוג את עצמו משום תשובה, והוכיח כן מסוגיין. וכך כתב **בשו"ת שבות יעקב** (ח"ב סי' קיא) בדבר אחד שנכשל באיסור אשת איש וקבל על עצמו מכח תשובה דין ארבע מיתות ב"ד להטביע עצמו בנהר שהוא חנק, שאינו כמאבד עצמו לדעת, מהא דאיתא בסוגיין שר' חייא בר אשי סבר שעשה עבירה, ובא לביתו ונכנס לתנור. הרי להדיא דמשום תשובה מותר להביא על עצמו מיתה ממש. [ועיין בבן יהודיע (קדושין שם) שכתב שבתנור לא היה להבה שיכל להישרף מכך].

ובעיני שמואל בסוגיין דן אם לדעת המתירים היינו רק כשחייב ד' מיתות ב"ד ומשום שהם לא בטלו, או אפילו על שאר עבירות מותר לאדם לאבד עצמו לדעת.

תפילה שלא יחטא

בספר חסידים (סי' כח) כתב, אם באה עבירה לידו יתפלל בכל לבו לבוראו שיצילנו ומה כשבאין יסורים על האדם לפי שעה יצום ויבכה ויתחנן ליוצרו, כ"ש שיתפלל אדם לבוראו להצילו מן העבירה.

והנה **בפרישה** (סי' א סק"י) כתב שכשם שדוד המלך (תהלים קיט) התפלל 'העבר עיני מראות שוא', כך יתפלל כל חסיד בתחילת בקשתו שלא ינוצח מהיצר הרע, לעשות עבירה שנתגרה עליה וכו' ואח"כ יתפלל על העתיד שיהיה נקי מראיית שווא.

ובסדר היום (סדר ברכות השחר) כתב שביציאתו מביתו בבוקר, ימשמש במזוזה או במקומה ויתפלל שם שיכוננו מעגלותיו ולא יכשל בדבר עבירה ויעביר עיניו מראות שוא. וכיוצא בזה כתב **הברכי יוסף** (יו"ד סי' רפה בשם האר"י הק' וכן הוא בספר הגן סוף יום יא). **ובכתר ראש** (אות קלה) מהגר"ח וואלז'ין שכתב בשם הגר"א שהיוצא לדרך, ורוצה להינצל מהסתכלות בעריות יתפלל ויבקש רחמים לבל יכשל בשום נדנדוד חטא והרהור עבירה.

יום שני ב טבת

קידושין פב

הליכה לרופאים

באבן עזרא (שמות כא יט) כתב שרק מכות ופצעים חיצוניים ניתן רשות לרופא לרפאות, אבל חולי שתוך גופו של אדם מבפנים ביד ה' לרפאותו. **ובשו"ת אבני נזר** (הו"מ סי' קצג) בתשובה מאבי המחבר, הביא את דבריו וכתב, ולפי"ז נראה שיש איסור לרפאות עצמו מחולי פנימי ע"י רופא. **וברמב"ן** (ויקרא כו יא) כתב, וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקרה עון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק בנביאים וכו', וזוהי כוונתם במה שאמרו (ב"ק פה) ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, ולא אמרו שניתנה רשות לחולה להתרפאות. נמצא שלדעת **הרמב"ן** רשאי החולה להחמיר על עצמו, כיון שלדעתו אין נכון לחולה לדרוש ברופאים. (ועיין באבני"ז שם מש"כ עפ"י האבן עזרא).

ובכרתי ופלתי (סי' קסח סק"ה) כתב, בכל מחקרים ורופאים אין בהם דבר ברור, והחליטו אשר יאמר עליו כי הוא זה שהוא דבר ברור בלי ספק, רק לפי שכלם ומראה עין ישפטו, ולכך אמרו חז"ל טוב שברופאים לגהינם, ואף שנאמר בתורה 'ורפא ירפא' מלמד שנתנה רשות לרופא, התורה דברה רק במכות חוץ באבר, שבר יד או פצע וחבורה שזה מחוש והרופא יורד עד תכליתו, ובוה כמעט מופת חותך כמופת הנדסה, משא"כ בחולי באברים פנימיים שאין עין רופא שולט בו, בזה ידונו כפי שכלם וכמדומה וספק שקול וכדומה, עד כי רבים חללים הפילו ועצומים כל הרוגיה, כי לדברים כאלה צריך ישוב הדעת ומתון וכהנה תנאים רבים לבל ישגה ח"ו ונפש הוא חובל.

אך **הב"ח** (יו"ד סי' שלו) כתב, שאם בוטח בה' שישלח לו רפואה ע"י הרופא מותר לדרוש ברופאים, וכן נהגו בכל גבול ישראל.

ובשבט יהודה (עייאש, סי' שלו) כתב, שיש חיוב על החולה וקרוביו לחזר אחר הרופא המובהק, ולחזר אחר התרופות המועילים לרפואת אותו חולי, וכל המתעצל ומתרשל בדבר ולא יחוש להתרפאות ע"פ הטבע אלא יסמוך על הנס שה' ישלח דברו וירפאהו, אינו אלא דעת שוטים ועתיד ליתן את הדין, שהרי אמרו כל עיר שאין שם רופא אסור לת"ח לדור בתוכה (סנהדרין יז:). ומחללים שבת במלאכות גמורות בשביל פקוח נפש, ואם כי נמצאו צדיקים שנענו ע"י תפילה בלבד אין ראייה מהם שהם היה זכותם גדול, ואף הם לא סמכו על הנס אם לא שהיה נעשה מאליו ולעולם גם הם היו מבקשים ע"פ הטבע, וכמבואר בש"ס. ועיין **בתפא"י** על משנתינו (אות עז) שכתב, שלא כתוב במשנה כשר שברופאים כמו שכתוב בטבחים אלא 'טוב', והכוונה למי שחושב את עצמו שהוא המומחה היותר טוב שברופאים הוא לגיהנם, שבגאותו זאת סומך על ידיעתו בספק ואינו מתייעץ עם חבריו, וגם ברוב גאונו אינו מסתפק שמא יטעהו דמיונו ואינו חושש לעיין היטב בספרי הרפואות קודם שיתן להחולה סמי רפואה, קודם שידע מהן שלא יוכלו להזיקו. והקדימו בזה גם החיד"א ז"ל בספרו פתח עינים.

ובברכי יוסף (יו"ד סי' שלו סק"ב) כתב, שבזמן הזה אין לסמוך על הנס וחייב החולה להתנהג בדרך העולם לקרוא לרופא שירפאנו, ואין זה בזכותו לשנות מנהג העולם ולומר כי הוא גדול מכמה חסידי הדורות שנתרפאו על ידי רופאים, וכמעט איסור יש בדבר, אי משום יוהרא ואי משום לסמוך על הנס במקום סכנה ולהזכיר עוונותיו בשעת חליו, אמנם ינהוג כדרך של בני אדם ואורח כל ארעא להתרפאות על ידי רופא, ולבו לא יהיה עם הרופא רק ידבק בקונו להפציר ברחמים בכל לבו ובו יבטח דוקא, עיי"ש.

שמירת חתן ע"י גוי

במסכת ברכות (נד:) מבואר שחתן וכלה צריכים שימור מן המזיקין, וכך פסק הרמ"א (אבהע"ז סי' ס"א) שחתן אסור לצאת יחידי בשוק.

בשו"ת ישיב יצחק (ח"ח סי' סא) דן אם גוי יכול להיות שומר של חתן, וכתב בשם בעל הדרך אמונה, שגוי אינו יכול להיות כשומר היות שאינו אלא כבהמה, אך בישיב יצחק כתב להקל בזה, היות ובזמנינו אין חוששים כ"כ למזיקים ועיקר החשש היה שלא במקום ישוב.

והוסיף שיש לחלק בין בהמה לגוי, עפ"י המבואר בסוגיין שאדם אית ליה מזלא בהמה לית ליה מזלא, ופירש רש"י במסכת שבת (נג:): שלאדם יש מלאך שמליץ עליו. ענין זה שלאדם יש מזל נלמד **בפסיקתא זוטרתא** (משפטים אות לה) מהפסוק (בראשית ט ב) 'ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ', והיות שפסוק זה נאמר על כל בני האדם ולא רק על בני ישראל נמצא שאף לעכו"ם יש מזל, וכך מבואר **ברש"ש** (רש"י ד"ה ואגב) שנקט כדבר פשוט שלעכו"ם יש מזל, וממילא יש לומר שאף הוא בכלל שמירה מן המזיקין ויכול לשמור על החתן.

והנה **הגר"ח פאלאג'י בספרו נפש חיים** (מערכת א אות לא) כתב, שרק לישראל יש מזל - מלאך המליץ עליו, ולעכו"ם אין מזל, שהרי הם עם הדומה לחמור. [ועיי"ש מהלך אחר בענין זה].

עוד כתב (שם מערכת ה אות לה) בשם **היד יוסף**, שהשגחת האל ית"ש על האומה ישראלית היא בפרטות השגחה על כל איש ואיש, אבל לאומות העולם היא השגחה בכלל כבהמות, וכשהוא מזכירם מזכירם דרך כלל לאומות העולם, וכדברי המשורר ע"ה (תהלים פז) שאמר 'אזכיר רהב ובבל ליודעי הנה פלשת וצור עם כוש זה יולד שם סלה, ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון', ירצה שהאל יתברך אינו מחשיב לעכו"ם להשגיח בהם השגחה פרטית, אלא השגחה כוללת כבהמות, וכשהוא מזכירם מזכירם דרך כלל, וזהו אומרו 'אזכיר רהב ובבל ליודעי', וכן 'פלשת וצור עם כוש', האומה בכללה, שאין ההשגחה רק בשם האומה כללית. אמנם 'לציון יאמר איש ואיש' משגיח על כל איש ואיש בפרטות, 'והוא יכוננה עליון' אע"פ שהוא עליון משגיח ומציץ עליו לכוון ענייניו והכל דרך השגחה.

בספר **פרי עץ הדר** (ח"א דף ח:) אף הוכיח שלעכו"ם אין מזל ממהבואר לקמן (מא). שמועד לבהמה אינו מועד לאדם, ומועד לעכו"ם אינו מועד לישראל, והוא משום שאדם אית ליה מזלא, ובהמה לית לה מזלא, וכן ישראל יש להם מזל ולעכו"ם אין מזל, וכך ביאר **הפני יהושע** (שם).

בפרי עץ הדר (שם) הוסיף לבאר שאף שלכל דבר יש מלאך, כמו שאמרו (בראשית רבה יו) אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל ברקיע ומכה אותו ואומר לו גדל, מכל מקום יש הבדל בין ההשגחה הפרטית שיש לאדם מישראל כמבואר **במורה נבוכים** (ח"ג פ"ח) **ובעקרים** (מאמר ד פ"א).

ועיין **בנפש חיים** (שם) שהביא בשם הראשונים שלבעלי חיים אין השגחה פרטית להינצל בדרך נס, ואף הביא שעיקר ההשגחה הפרטית היא דוקא באיש ירא ה'. [בענין השגחה פרטית בבעלי חיים, עיין **בספר החינוך** (מצוה קסט), **ובדברי חיים** (פרשת מקץ, ועוד)]. וע"ע בספר **רסיסי לילה** (אות מג) שהאריך לבאר 'שורש ענין מלאך מליץ שיש לכל אחד מישראל ואפילו לתינוק בין יומיו, עיי"ש.

קריאת תהלים בעל פה

בפוסקים דנו אם מותר לקרוא תהלים בעל פה, שהרי הם דברים שבכתב ואי אתה רשאי לאומרם בעל פה, כמבואר **בשו"ע** (או"ח סי' מט ס"א), או שמכיון שתהלים הם כתובים ולא תורה, מותר לקרותם בעל פה ואינו דומה לקריאת חומש על פה.

בשו"ת הרדב"ז (החדשות סי' י) כתב להוכיח מדברי הגמ' בסוגיין שמדברת בפסוק מהנביאים, ואמרה כדמתרגם רב יוסף, והיינו משום שהיה סגי נהור ולכן היה אסור באמירת דברים שבכתב, משום שדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם ע"פ, ולכך היה מתרגם, ואם כן מוכח שאף נביאים וכתובים אסור לקרוא בעל פה וממילא הוא הדין תהלים.

אלא שכתב לדחות שאפשר שרב יוסף מתוך רגילותו שהיה מתרגם הפסוקים מן החומש והיה רגיל בתרגום, תירגם גם הפסוקים מן הנביאים וכתובים, אבל לא משום שגם נביאים וכתובים הם בכלל האיסור של דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה.

והנה **בשו"ת חות יאיר** (סי' קעה) נשאל מחזן מופלג שהיה גומר בכל יום תהלים בעל פה, והיה ליבו נוקפו מפני שאמרו רז"ל דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה, ואחר שהביא כמה מן הקולות שכתבו הראשונים ודחה אותם, כתב והנכון שבתירוץ הנאמרים בענין הוא מה שכתב רבינו יונה, שכל דבר שחובה לאמרו כגון פרשיות הקרבנות וברכת כהנים, וכל דבר שניתן לאמרו פעם אחת בתורת חובה, מותר לאמרו בע"פ בכל זמן ובכל ענין.

וביאר שהטעם בזה הוא, שכל מה שאנו אומרים בבית הכנסת כגון פסוקי דזמרה, ויהי בנסוע הארון, ובנחה יאמר וגו', הכל הם שבחות והודאות רחמים ותחנונים לפני המקום, ואע"פ שיסודו לקרא גם כן פרשיות מן החומש, הואיל ומנהג פשוט מקדמונים לאמרה הרי זה כדבר שבחובה ומותר לאמרה בע"פ, משום שדבר שבחובה מותר הוא כמבואר בירושלמי, שכל דבר שבחובה הוא כעין פסוקים שבתפלה שחובה לאמרם, והם ענייני תחינה וריצוי, וכל מה שאומרים בשעת תפילה לא חילקו בזה ומותר לאומרם על פה, ואפילו קריאת ויחל והפטרה, רחמים וענייני מוסר להתעוררות הם ומותר לאמרם על פה.

וכתב בסוף דבריו, הנה אחר שנהגו ברוב תפוצות ישראל לאמור תהילים בציבור בכל יום, וודאי שלא לשם תורה נהגו כך, רק לעורר רחמים ולהגביר חסדי דוד הנאמנים, ולהעביר גילולים ולהשביט אויב וקטרוגים, כענין זמירות, ומאחר שנאמרים יום יום נקרא ג"כ שגור ורגיל בפי כל משום שרוב הציבור ככולו ומותר.

אולם יש מן האחרונים שלא סמכו לדינא על דברי החות יאיר להתיר אמירת תהלים בעל פה, וכן כתב **החקרי לב** (או"ח סי' יג) אחרי שדחה ראיותיו של החות יאיר והאריך בזה, שיותר עדיף שילמדו בעל פה אפילו פרק אחד ממשנה ויקראו בו בעל פה אפילו ק' פעמים, ועדיף יותר מקריאת התהלים בעל פה.

וכן כתב **החיי אדם** (כלל ח אות יא) שאין לקרוא מזמורי תהלים שאינם שגורים בפי הכל בעל פה.

ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' קצא) כתב להתיר מטעם אחר, שכל מזמורי תהלים נאמרים בעל פה משום שמתחילה על דעת כן נתקנו, והיינו שדוד המלך ע"ה כשתיקן התהלים תיקנם על מנת שיהא אפשר לאומרם בעל פה, ושמה הטעם הוא כדי שיהיו ישראל שבכל דור ודור מותרים באמירתם בכל עת צרה וצוקה בעל פה, ומביא לזה ראיה שלא נראה שהיו הלויים משוררים בבית המקדש מתוך הספר, או שיהיו עושי הפסח קוראים הלל מתוך הספר.

במשנה ברורה (או"ח סי' מט סק"ו) הביא דברי **החות יאיר**, וכתב שנראה לסמוך עליו לומר כל ספר תהלים על פה. עיי"ש.

להעיר ישן לקריאת שמע או כדי שישן בסוכה

בספר הליכות שלמה (ח"א מילואים סי' יב) כתב לדון, על אדם הרואה את חבריו ישן כשהשעה קרובה לסוף זמן קריאת שמע או תפילה, אם מחוייב להקיצו כדי שיספיק לקיים את המצוה, שהרי בשעה שהאדם ישן הרי הוא כשוטה ואין עליו חיוב קריאת שמע, וכמבואר בסוגיין שישן שהזיק פטור, ובתוס' (ד. ד"ה כיון) הביאו בשם הירושלמי שהיינו כשהלך לישון ואח"כ הניחו אצלו כלים, ומבואר שבשעת שינתו הרי הוא כשוטה גמור.

ולפי זה יש לדון שאף מי שנרדם לאונסו מחוץ לסוכה אין חיוב להעירו, כיון שבעת שהוא ישן אינו עושה עבירה, ולפי זה יהא מותר אפילו להוציא אדם ישן מהסוכה, אלא אם כן הוא יודע בשעה שנשכב לישון שרוצים להוציאו לאחר מכן מהסוכה שבאופן זה אין הוא כאנוס, אלא כמי שהלך לישון ליד כלים ושברם, שאינו אנוס שהיה לו להעלות בדעתו שיזיק לכלים.

אמנם למעשה נקט שודאי ראוי להקיץ אדם שישן בסמוך לסוף זמן קריאת שמע, מצד סברא שיש לזכותו שלא יפסיד מצות קריאת שמע ותפילה.

ובשו"ת קרן לדוד (סי' יח) האריך בנידון זה שצריך להקיץ מי שישן בזמן סוף קריאת שמע, ואפילו אם אין אנו יודעים שהוא רוצה שיעירו אותו, ומפני שכל ישראל ערבים זה לזה ומצות תוכחה.

אמנם כתב שזה דוקא במצוה דאורייתא, אבל במצוה דרבנן כגון סו"ז תפילה, אם יודעים שיצטער אם לא יעירו אותו צריך להעיר אותו מדין גמ"ח וצדקה, אבל אם יודעים שאינו רוצה בזה אין חיוב להקיצו, שלא נחשב כעובר על איסור דרבנן שהרי הוא אנוס, אבל אם הלך לישון במתכוין, אעפ"י שעדיין יש לו שהות לקום להתפלל, כיון שהיה צריך לזהר שלא תחטפנו שינה הרי זה תחילתו בפשיעה וסופו באונס, ונחשב כעובר על איסור דרבנן.

בתשובות והנהגות (ח"ב סי' נ) כתב, שהיות שאעפ"י שהוא אנוס הרי באונס לא אומרים שהוא כמו שעשה, ואם לא יעירו אותו יחסר לו מצות עשה של קריאת שמע, ובודאי האדם רוצה שיעירו אותו ולכן יש להעיר אותו, אמנם הביא בשם החזו"א שלא הסכים להעיר כדי לומר ק"ש בזמן המג"א. ועיי"ש לגבי להעיר אדם לתפילה בציבור.

לתרומות והנצחות ניתן לפנות ל- 02-9914478

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח פקס ל: 03-543-5757

אפילו בשעת אנינותו של אדם יצרו מתגבר עליו

חיוב היראה הוא חיוב המקיף את האדם בכל זמניו ובכל מאורעותיו, ושומה על האדם להיות ער תמיד לעשות רצון הבורא באשר הוא שם, יש שהמקום גורם שאסור שם לעסוק בדבר תורה, ויש שמצבים אחרים פוטרים אותו מתפילה ותפילין וכדומה, אבל אין שום דבר בעולם שיפטור אותו מיראת שמים. הגע בעצמך עצם הדבר שמתאפק מללמוד או להתפלל במקום או מצב האסור האם אין שורשו ביראת שמים, נמציינו למדים שאין שום דבר בעולם שיפטור את האדם מלערוך תמיד חשבונות של יראת שמים. אולם אם יקל מעליו עול היראה לרגע קט מה גדלה הסכנה האורבת לנפשו, כמו שדרשו חז"ל על הפסוק 'מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו' (איכה ג) אפילו בשעת אנינותו של אדם יצרו מתגבר עליו, (קידושין פ:) ופירש שם רש"י שאפילו אנינות אינה מועילה לאדם שיוכל לסמוך עליה מלהיות זהיר ביצרו, אלא כל זמן שהוא חי צריך להתגבר על חטאיו, שאילולא כן יהיה יצרו מתגבר עליו. כמה נוקבים הם דברי חז"ל שאפילו בשעה של שכול וזעזוע נפשי אי אפשר להסיח דעת כלל מערמימות היצר הרע הפורש רשת לרגליו תמיד. ומוכרח אפילו אז להתאזר בחשבונות של יראת שמים.

(חכמת המצפון, חקת)

שקליה רב עמרם לדרגא דלא הוי יכלין בי עשרה למדלייא דלייא לחודיה

זכור טען מקלו ועבר ירדן מים, יחד לב וגל אבן מפי באר מים, מאש וממים כנאבק לו שר בלול מאש ומים לכן וכו' (תפלת גשם) וצ"ל מה שייכים הפרטים האלה אחד לשני. ויובן על פי המעשה שהיה אצל רב עמרם חסידא הנך שבוייתא דאתאי לנהרדעא אסקינהו לבי רב עמרם חסידא אשקולו דרגא מקמייהו, בהדי דקא חלפה חדא מינייהו, נפל נהורא באיפומא, שקליה רב עמרם לדרגא דלא הוי יכלין בי עשרה למדלייא דלייא לחודיה. ולכן אמר הפייטן שלא נחשוב שאצל יעקב אבינו ע"ה מה שגל אבן מפי הבאר הוא כמו אצל ר' עמרם חסידא, אלא וגל אבן מפי באר מים כנאבק לו שר בלול מאש ומים, שכמו שההתאבקות היתה מכח הקדושה כמו כן מה שגל אבן מפי הבאר היה בכח קדושה.

(לקוטי אמרים מהרי"ד מבעלזא זצ"ל, שמו"ע)

הרחמן יצילינו מיצר הרע

'ויקרא משה להושע בן נון יהושע' פירש"י י-ה הושעך מעצת מרגלים, וקשה מדוע לא התפלל על שאר המרגלים. וי"ל דלכאורה איך שייך להתפלל ע"ז, הא קי"ל הכל בידי שמים חוץ מיר"ש, מיהא שייך להתפלל שלא יבוא לידי מכשול, כדאי בקידושין שר' חייא בר אשי התפלל הרחמן יצילינו מיצה"ר, מיהא על חבירו לא שייך להתפלל אא"כ הוא בעצמו ג"כ מתפלל ע"ז והוא רוצה שהשי"ת יצילהו, דאל"כ הלא אין הקב"ה מזדקק לבחירה, ולפי"ז על יהושע שהיה תלמידו וידע בו שהוא יר"ש שפיר התפלל.

(מגדלות מרחקים לרבי לוי יצחק גרינוועלד זצ"ל, שלח)

מהדורת הש"ס המבוארת היחידה עם כל המעלות והחסויות ללומד:

- ☞ תבנית הגמרא מתוך תלמוד בבלי' עוז והדר מהדורת פריעדמאן' עם כל המעלות והחסויות על הדף, כולל 'הגזות וצינונים' המכיל את כל ההערות החשובות ללומדים.
- ☞ משנת הראשונים - לקט ביאורי הראשונים על דרך הפשט מודפס על הדף.
- ☞ פירוש המהרש"א על הש"ס מהדורת 'עוז והדר' עם ההגזות והערות'.
- ☞ הביאור מבוסס על פי פירוש רש"י והראשונים וכל ספרי המפרשים, ונערך באופן יסודי כדי עורכי ש"ס 'מתיבתא'.
- ☞ הביאור הייחודי על הדף, הינו פרי יגיעה ומטמחות מיוחדת של 'תמצות' מתוך הביאור הערחב מטהדורת 'מתיבתא' הטלל את כל הפירושים שיש על הדף.
- ☞ הביאור ערוך בלשון הקודש ובשפה ברורה, ללא עירוב ומורת זר חול בקודש ח"ו.
- ☞ המהדורה היחידה שנערכת על טהרת הקודש, בידי צוות ענק של יראי שמים, רמ"ם תלמידי חכמים ומורי הוראה, בהסמכת ובהכונת גדולי ישראל שליט"א.
- ☞ הביאור מולל - בדרך כלל - עמוד אחד בלבד מול כל עמוד גמרא, ייחודיות הביאור בא לידי ביטוי במקומות הטעונים הסבר רב, בו הביאור מתרחב גם מעבר לדף אחד ללא דילוג בשום הסבר נחוץ.
- ☞ עיוני הפשט - מדור מיוחד בסוף המסכת עם הקושיות והתירושים המרכזיים וההערות החשובות בכל סוגיא. כך יוכל כל לומד להשיג את הבנת הנקודות העיקריות של הסוגיא.
- ☞ סיכום כולל של מהלכי הגמרא ומסקנותיה.
- ☞ הקדמה מקיפה לכל מסכת.
- ☞ מושגי המסכת הקדמה למסכת בה מבוארים כל המושגים המובאים במסכת זו.
- ☞ מבוא קצר בתחילת כל סוגיא המסייע להבין את נבכי הסוגיא.
- ☞ הביאור נוסח לאחד עריכתו ע"י צוות תלמידי חכמים מומחים ללשון, כדי להעניק ללומד פשטות ובהירות שתלווה אותו לאורך כל מהלך הסוגיא בקו אחד וברור.
- ☞ עימוד מאיר עינים שאין דומה לו, חד וברור באותיות משיבות נפש.
- ☞ מודפס על נייר קרם משובח וצורת חו"ל (ללא חילול שבת ח"ו).
- ☞ כריכה איכותית טפוארת מסקאי עבה במיוחד, הנשמרת לאורך שנים רבות.

תלמוד בבלי המבואר

שפה ברורה

לראשונה בעולם התורה

כל מסכת מבוארת בכרך אחד בתוספת מדורי עיון והלכה המהדורה היחידה שזכתה לברכתם ולהסמכתם של כל גדולי ישראל שליט"א

כרך גדול
99 ₪

כרך פנינים
79 ₪

חדש!

שפה ברורה מסכת בבא קמא

עד כה הופיעו מסכת סוכה - ביצה, גיטין, קידושין

להשיג גם בכרכים
וגם בחוברות

למבקש ולמילק מהלך ומלך!

מוקד הזמנות:

1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

להגדיל תורה ולהאדירה